

Розвиток та застосування Повітряних Сил, удосконалення їх системи управління

УДК 355.45

М.М. Петрушенко

Командування Повітряних Сил Збройних Сил України, Вінниця

ПОГЛЯДИ ЩОДО РОЗВИТКУ ОПЕРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ПОВІТРЯНИХ СИЛ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ В ПРАКТИКУ ВІЙСЬК НОВИХ ВИДІВ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ

Дана стаття розкриває шляхи розвитку оперативного мистецтва Повітряних Сил Збройних Сил України з точки зору сучасних наукових підходів в аналізі бойових можливостей військ (сил) збройних сил країн світу, розвитку їх систем озброєння і військової техніки, активного використання сучасних інформаційних технологій в ході підготовки та ведення бойових дій.

Ключові слова: бойові дії, орган управління, адаптивна структура, прийняття рішення, інформаційно-аналітичне забезпечення процесів управління.

Вступ

Постановка завдання у загальному вигляді та його зв'язок із практичними заходами. Прискорений розвиток матеріально-технічної бази, який обумовлений науково-технічним прогресом, значно скоротив строки змін в воєнному мистецтві, у тому числі і оперативному мистецтві. При цьому сучасні умови ведення збройної боротьби вимагають розроблення такої теорії оперативного мистецтва і таких практичних рекомендацій, які б дали змогу з початку воєнних дій відбити напад будь-якого агресора, у тому числі і широкомасштабного застосування засобів повітряного нападу.

Історичний досвід переконливо свідчить, що головним чинником багаторазових змін в оперативному мистецтві є нові види озброєння та військової техніки (ОВТ). Воно є та залишиться головним рушієм і силою збройної боротьби. Відомо, що оперативне мистецтво Повітряних Сил (ПС) Збройних Сил (ЗС) у своєму розвитку виходить із загальних методологічних основ і вимог воєнної теорії і практики. За даних умов набуває пріоритетного значення питання розвитку оперативного мистецтва ПС ЗС в умовах впровадження в практику військ нових видів ОВТ. Це і обумовлює *актуальність* даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню розвитку оперативного мистецтва ПС ЗС України присвячена низка фундаментальних праць та публікацій [1 – 4]. При цьому вплив нових видів ОВТ на розвиток оперативного мистецтва ПС ЗС України в них розглядається недостатньо повно. Тому **метою статті** є узагальнення впливу нових видів ОВТ на розвиток оперативного мистецтва Повітряних Сил Збройних Сил України з урахуванням

досвіду його застосування в локальних війнах та збройних конфліктах сучасності.

Виклад основних положень

Аналіз науково-технічної політики в провідних країнах світу (ПКС) переконливо свідчить, що головна її спрямованість проявляється у формуванні матеріально-технічної бази розвитку ОВТ, основу якої складають наукоємні технології. При цьому найважливіша роль відводиться мікроелектроніці, оптоелектроніці, сенсорній техніці, а також новим технологіям виготовлення високоякісних матеріалів.

Досвід останніх локальних воєн та збройних конфліктів показує, що найбільший вплив на розвиток оперативного мистецтва ПС відігравали такі види ОВТ [5 – 7]: високоточна зброя (ВТЗ); зброя, яка заснована на нетрадиційних принципах дії (ЗНПД); засоби радіоелектронної боротьби (РЕБ); засоби автоматизації системи управління військами та зброєю; космічні системи розвідки (КСР) та зв'язку.

Під впливом нових видів ОВТ на сучасному етапі розвитку оперативного мистецтва формується нова модель операції. При цьому головну роль у цьому відіграє ВТЗ.

Уже на сьогоднішній день у збройних силах ПКС існує великий арсенал високоточної зброї, яка пройшла серйозну апробацію в локальних війнах і збройних конфліктах останніх двадцяти років і стає товаром підвищеного попиту на ринку озброєнь. При цьому частка ВТЗ в загальній кількості тільки авіаційного озброєння, яке було застосовано під час останніх локальних воєн та збройних конфліктів постійно зростає. Для прикладу в операції "Бура в пустелі" (1991 р.) частка застосованої ВТЗ становила

7 %, а вже на початковій фазі операції "Союзницька сила" (1999 р.) вона складала близько 90 % [5 – 7].

Необхідно враховувати, що останнім часом спостерігається посилення стратегічної ролі ВТЗ. Це проявляється в розвитку її контрсилкових можливостей, поступовому перенесенні чинника стримування з ядерної на високоточну зброю та можливості її масового застосування.

Основними тенденціями розвитку ВТЗ на сьогоднішній день є [5 – 7]: збільшення дальності стрільби зі збереженням або підвищенням точності наведення; збільшення потужності вибухової речовини, що міститься в головній частині; забезпечення всепогодності та цілодобової дії; широка уніфікація зброї незалежно від її базування; поступове вилучення людини з процесу "розвідка – цілевказівка – ураження" тощо.

Нові технології дозволяють поряд з розробкою звичайних озброєнь проводити дослідження щодо створення принципово нових видів зброї, які суттєво відрізняються від усіх відомих досі засобів збройної боротьби. Тематика цих досліджень досить різноманітна – від вивчення можливостей впливу на психіку людини засобів інформаційної боротьби до розроблення принципово нових типів зброї, здатної суттєво змінювати властивості навколишнього середовища та забезпечувати ефективне виконання бойових завдань у будь-яких умовах обстановки.

В лексикографічному сенсі під принципово новими типами зброї розуміють зброю, в основу створення якої покладені різноманітні фізичні принципи, при цьому не лише нові, але й відомі, які раніше не застосовувались у розробках зброї. Тому для такого типу зброї є доцільним використання поняття "зброя на нетрадиційних принципах дії" (нетрадиційних стосовно зброї попередніх поколінь).

На сьогоднішній день в світі створено та перебуває в експлуатації та в стадії прикладних досліджень і розроблення значна кількість типів і зразків зброї на нетрадиційних принципах дії. Класифікацію ЗНПД проводять за різними ознаками: уражаючими чинниками; способами доставання; природною сутністю процесів функціонування зброї тощо [7].

Відповідно наведеної класифікації до ЗНПД на сьогоднішній день можна віднести геофізичну (метеорологічну, кліматичну), лазерну, радіологічну, електромагнітну, інформаційну, кінетичну, пучкову, акустичну, генетичну та психотропну зброю.

Різні види вказаної ЗНПД перебувають на різних стадіях розвитку. Необхідно враховувати, що більшість її видів поки що існують тільки в концептуальному плані. Але деякі види ЗНПД вже були апробовані в ході локальних війн та збройних конфліктів сучасності.

Так під час війни у В'єтнамі збройними силами США були широко застосовані елементи метеоро-

логічної зброї, ініціюючи випадання дощів у районах бойових дій із хмар, засіяних йодистим сріблом [7]. Це призвело до зруйнування іригаційних споруд та створення зон затоплення на значних площах В'єтнаму. Під час війни в Югославії (1999 р.), навпаки була створена льотна погода в ході другої половини операції "Союзницька сила".

У війні в Югославії були вперше застосовані і графітові бомби, які містили струмопровідні волокна. В результаті були створені короткі замикання в лініях електропередачі та електроустаткування. Це практично паралізувало на тривалий час роботу систем енергопостачання Югославії.

Електромагнітна зброя була вперше апробована в ході воєнного конфлікту з Іраком (1991 р.). Електромагнітними боєприпасами були оснащені декілька крилатих ракет "Томахок" морського базування, які були випущені по позиціях протиповітряної оборони Іраку. Виникаюче внаслідок підриву бойової частини крилатих ракет радіовипромінювання, значно ускладнило роботу електронних систем, особливо комп'ютерної мережі системи ППО. В подальшому електромагнітна зброя була використана збройними силами США під час воєнних дій у Югославії (1999 р.) та Іраку (2003 р.) [7].

Зброя на нетрадиційних принципах дії в таких операціях буде застосовуватись для ураження як одиночних, так і групових цілей. З масовим впровадженням в практику військ ЗНПД, а саме лазерної, променевої, кінетичної та інфразвукової зброї, значно розшириться система вогневого ураження противника. З'явиться можливість завдання противнику енергетичного ураження. Наслідками впливу ЗНПД на оперативне мистецтво може бути поява нової форми збройної боротьби, а саме – електронно-вогневої операції.

При цьому засоби протиборства, які мають у своєму складі ВТЗ та ЗНПД, найбільшою мірою можуть впливати на застосування Повітряних Сил. Це обумовлено, насамперед, тим, що основними засобами доставання (носіями) даних типів зброї є авіація і лише в деяких випадках – крилаті ракети.

Необхідно враховувати, що серед низки засобів збройної боротьби, дії яких передбачає застосування ВТЗ та ЗНПД, виділяється інформаційна складова збройної боротьби та засоби введення РЕБ.

Необхідно відмітити зростання динаміки інформаційних процесів та ускладнення спеціального математичного і програмного забезпечення інформаційних систем ПС. Повітряна обстановка характеризується швидкоплинністю, невизначеністю та різкими змінами. Внаслідок цього системи інтелектуальної підтримки рішень стають невід'ємною частиною спеціального математичного та програмного забезпечення ПС ПКС. Спостерігається подальше зростання обсягів і питомої ваги імітаційного моде-

лювання у процесі планування операцій і прийняття рішень під час воєнних дій.

Радіоелектронна боротьба стає невід'ємним елементом змісту будь-якої операції. Це обумовлює ретельне прогнозування радіоелектронної обстановки, визначення сил та засобів РЕБ противника, обґрунтування раціональних способів дезорганізації системи РЕБ противника і встановлення управління власними силами та засобами РЕБ.

На розвиток оперативного мистецтва ПС ЗС України істотно будуть впливати і засоби автоматизації системи управління військами та зброєю. Впровадження вказаних засобів забезпечить прискорене збирання та обробку інформації, скорочення часу на вироблення рішень; удосконалення

методів роботи штабів усіх рівнів; підвищення оперативності доведення бойових завдань до підлеглих тощо. Одним із суттєвих чинників, який зумовлює значний розвиток оперативного мистецтва ПС ЗС України, є широкомасштабне застосування в воєнних конфліктах КСР та зв'язку. Так, застосування КСР та зв'язку, інтегрованих в єдину розвідувально-ударну систему, стало якісно новим етапом в розвитку авіаційної протидії зенітним ракетним комплексам (ЗРК) противника. Ефективність застосування КСР та зв'язку в інтересах авіації була наочно підтверджена в ході бойових дій в Іраку та Югославії [8].

Варіант застосування КСР та зв'язку в інтересах авіації наведено на рис. 1.

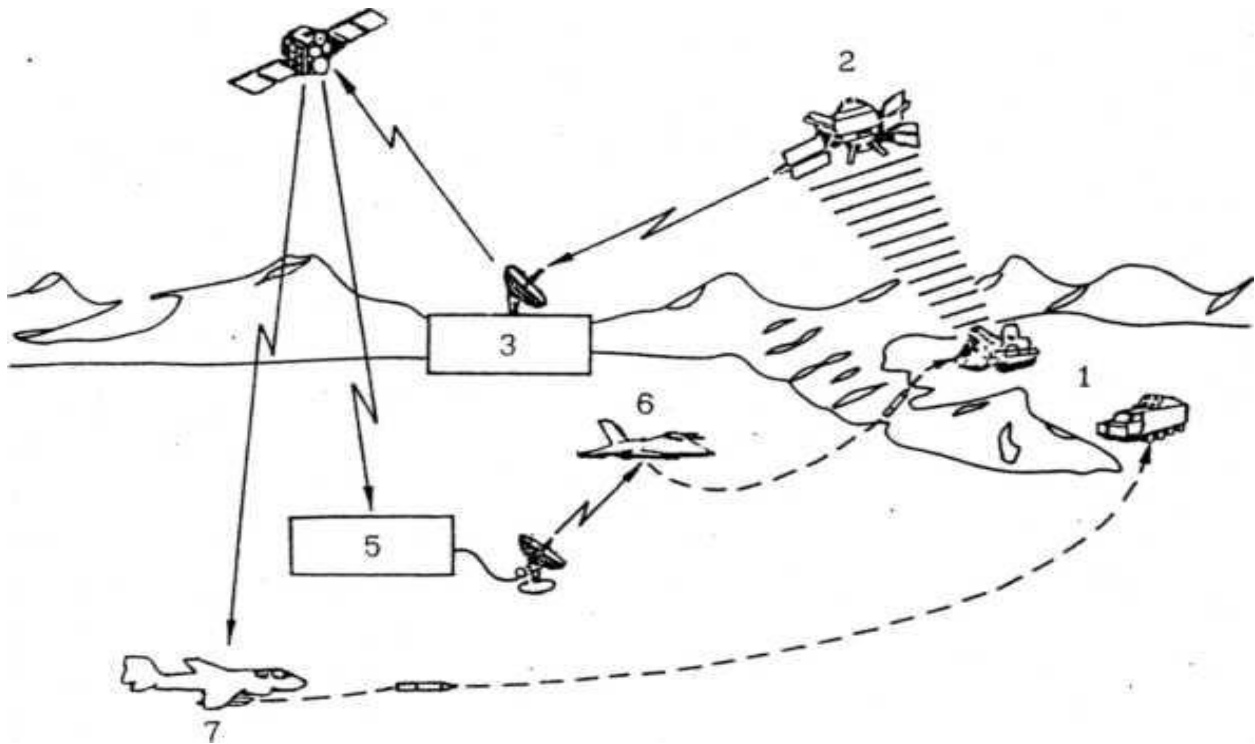

Рис. 1. Застосування КСР та зв'язку в інтересах авіації: 1 – елементи ЗРК противника; 2 – космічні системи розвідки; 3 – наземний регіональний (тактичний) комплекс прийому та обробки даних космічних систем розвідки; 4 – космічні системи зв'язку та передачі даних (ретранслятори); 5 – наземний центр (повітряний пункт) управління діями ударної авіації; 6 – авіаційні засоби вогневого ураження елементів ЗРК; 7 – авіаційні засоби радіоелектронного подавлення елементів ЗРК

Отже, як свідчить історичний досвід ведення збройної боротьби, нові види ОВТ, що народжуються технічним прогресом, завжди призводять до значних змін і навіть корінних переворотів у поглядах на зміст збройної боротьби, організацію і практику ведення операції (бою).

Нова ступінь в розвитку поколінь війн завжди починалася з появи нових видів ОВТ, розробки та випробування способів та методів його застосування. Як результат, з'являлись нові способи ведення збройної боротьби. Досвід засвідчує – кожного разу, коли збройні сили найбільш розвинутих країн отри-

мували на озброєння новітні види ОВТ, вони готувалися до ведення „нових” війн. Решта учасників збройної боротьби вимушена була зі старим озброєнням пристосовуватися до нових форм і способів збройної боротьби.

Оснащення Повітряних Сил новими видами ОВТ значно підвищить їх бойовий потенціал і призведе до певних змін в оперативному мистецтві, а саме: трансформації воєнного конфлікту у збройно-інформаційне протиборство; перенесення основних зусиль збройної боротьби в повітряно-космічний простір, як основної сфери збройної боротьби; роз-

гляд як першочергових об'єктів одночасного ураження ракетно-авіаційними ударами не тільки розгорнутих угруповань збройних сил противника, але й найважливіших центрів державного і воєнного управління, ключових елементів економічної і воєнної інфраструктури, районів формування стратегічних резервів тощо; підвищення уваги до захисту від нападу з повітря та з космосу, як стратегічного завдання збройних сил; підтримання живучості військ (сил), систем управління та об'єктів інфраструктури в умовах довготривалих повітряних ударів; зростання ролі радіоелектронної боротьби в збройному конфлікті; підвищення здатності до швидкого переміщення на значні відстані угруповань військ.

Масове оснащення Повітряних Сил новими видами ОВТ буде суттєво впливати на форми і способи дій Повітряних Сил. При цьому значно підвищиться роль початкового періоду війни, розшириться простір і динамізм ведення збройної боротьби, різко зменшаться оперативні щільності військ, підвищиться роль швидкого маневру військ на великі відстані.

Слід очікувати поступової зміни змісту принципів воєнного мистецтва. Насамперед – зосередження основних зусиль на обраних напрямках. Застосування нових видів ОВТ призведе до зосередження основних зусиль в повітряно-комічному просторі, а війни майбутнього стануть об'ємними. При цьому масове застосування ВТЗ та ЗНПД сприятиме зниженню тривалості виконання бойових завдань, збільшенню просторового розмаху і зменшенню витрат звичайних некеруємих засобів ураження.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Виходячи з перелічених принципових змін, обумовлених широкомасштабним застосуванням нових

видів ОВТ, можна зробити висновок, що ставка на ці засоби збройної боротьби є одним із перспективних та економічних напрямків розвитку Збройних Сил. За даних умов значно підвищуються вимоги до захисту військ і об'єктів від ударів ВТЗ та ЗНПД, а розвиток сил і засобів їх протидії стає пріоритетним і найважливішим завданням сьогодення.

Список літератури

1. *Матеріали науково-практичної конференції „Розвиток теорії підготовки та застосування військ (сил) в сучасних умовах” (19 грудня 2007 року).* – К.: ГШ ЗС України, 2007. – 200 с.
2. *Воєнне мистецтво в локальних війнах 90-х років ХХ – початку ХХІ століть: навчальний посібник / М.І. Рибак, Р.М. Факадей, С.П. Мосов та ін.; під ред. В.Б. Толубка.* – К.: НАОУ, 2004. – 176 с.
3. *Єрмошин М.О. Аеродинамічні цілі зенітних ракетних військ / М.О. Єрмошин, В.М. Фекай.* – Х.: ХВУ, 2003. – 284 с.
4. *Бабич В.К. Авіація в локальних війнах / В.К. Бабич.* – М.: Воениздат, 1988. – 207 с.
5. *Пальчук М.М. Досвід бойового застосування військ, зброї і військової техніки в локальних війнах і збройних конфліктах / М.М. Пальчук, М.М. Лобко.* – К.: НАОУ, 2001. – 116 с.
6. *Толубко В.Б. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів: навчальний посібник / В.Б. Толубко, Ю.І. Бут, В.О. Косеєцов.* – К.: НАОУ, 2002. – 68 с.
7. *Слипченко В.И. Войны шестого поколения. Оружие и военное искусство будущего / В.И. Савченко.* – М.: Вече, 2002. – 384 с.
8. *Артюшин Л.М. Аерокосмічна розвідка в локальних війнах сучасності: досвід, проблемні питання і тенденції / Л.М. Артюшин, С.П. Мосов, Д.В. П'яковський, В.Б. Толубко.* – К.: НАОУ, 2002. – 202 с.

Надійшла до редколегії 5.11.2009

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ВЗГЛЯДЫ НА РАЗВИТИЕ ОПЕРАТИВНОГО ИСКУССТВА ВОЗДУШНЫХ СИЛ В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ В ПРАКТИКУ ВОЙСК НОВЫХ ВИДОВ ВООРУЖЕНИЯ И ВОЕННОЙ ТЕХНИКИ

М.М. Петрушенко

Данная статья раскрывает пути развития оперативного искусства Воздушных Сил Вооруженных Сил Украины с точки зрения современных научных подходов в анализе боевых возможностей войск (сил) вооруженных сил стран мира, развития их систем вооружения и военной техники, активного использования современных информационных технологий в ходе подготовки и ведения боевых действий.

Ключевые слова: боевые действия, орган управления, адаптивная структура, принятие решения, информационно-аналитическое обеспечение процессов управления.

POINTS OF VIEW FOR THE DEVELOPMENT OF AIR FORCE STRATEGY IN THE CONDITIONS OF INTRODUCTION IN TROOPS PRACTICE NEW TYPES OF ARMAMENT AND MILITARY TECHNIQUE

N.N. Petrusenko

This article exposes the ways of development of Ukrainian Air Force strategy from the point of view of modern scientific approaches in the analysis of battle possibilities of troops (forces) of military powers of countries of the world, development of their systems of armament and military technique, active use of modern information technologies during preparation and conduct of battle actions.

Keywords: battle actions, management organ, adaptive structure, decision-making, information-analytical control process supply.